

Ο Χρήστος Γιανναράς, η Ελλάδα, το Μνημόνιο και το Κοινωνικό Συμβόλαιο

Ο ηθικολόγος της καθ' ημάς Ανατολής σε νέες περιπέτειες

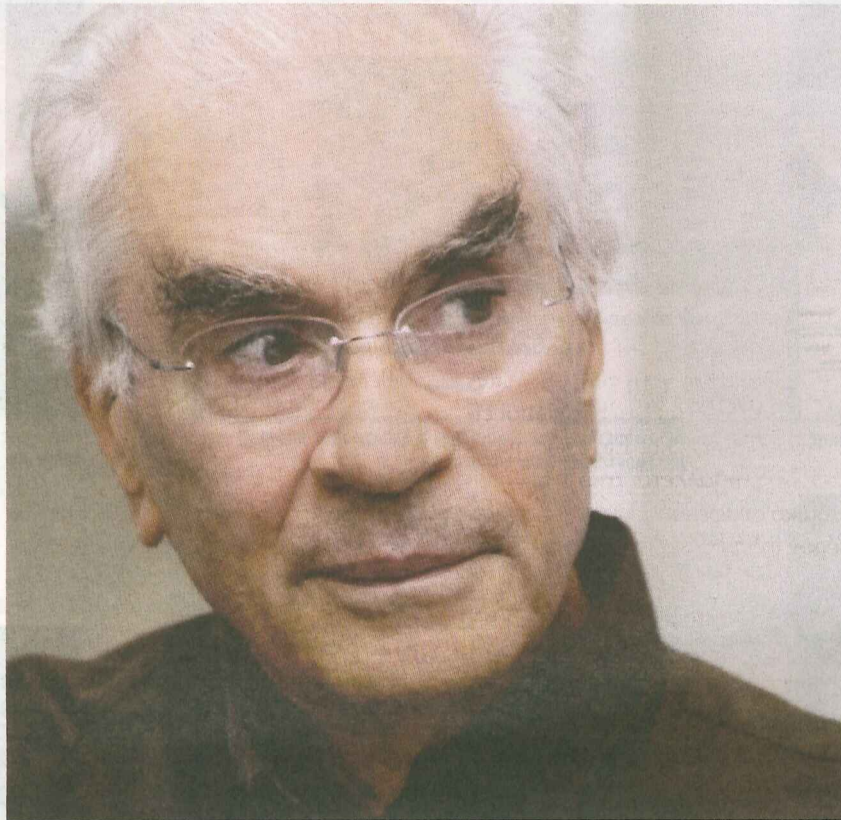
Από τον ΒΑΓΓΕΛΗ Δ. ΠΑΝΤΑΖΗ

Οπολύς απλοϊκός κόσμος –και δυστυχώς όχι μόνον αυτός– συνήθως χάσκει ενεδός μπροστά σε κείνες τις φράσεις των προβεβλημένων πνευματικών ταγών του, τις οποίες κατανοεί λιγότερο: «για να μην τις καταλαβαίνω, ποιος ξέρει τι απύθμενα βάθη σκέψης κρύβουν!»

Ο Χρήστος Γιανναράς είναι εν Ελλάδι ένας από τους περισσότερο θαυμαζόμενους διανοούμενους για τον σκοτεινό, στομφώδη καταγγελτικό του λόγο, καρυκευμένον με εντυπωσιακό φιλοσοφικό λεξιλόγιο. Αξιοποιώντας με μαεστρία το λεξιλόγιο αυτό, δεν χάνει ευκαιρία να μαστιγώνει με το φραγγέλιο της ηθικολογίας οτιδήποτε «δυτικότροπο» πάει να νοθεύσει την ταυτότητα των Ελλήνων· ταυτότητα η οποία, ως γνωστόν, ζέχνει αγνό μυρωμένο Βυζάντιο – όχι αυτά τα συνθετικά αρώματα με τα οποία προσπαθεί να μας αποπλανήσει η επικατάρατος Εσπερία. Αντιγράφω δύο χαρακτηριστικά του ύφους και της νοοτροπίας του αποσπάσματα από συνέντευξη που παραχώρησε στον Θοδωρή Αντωνόπουλο για το τεύχος 376 (6/3/2014) του περιοδικού *Lifo*, σελ. 10-11:

Ερώτηση: «Έχετε πει ότι το πρόβλημα της χώρας δεν είναι κατ' αρχάς οικονομικό αλλά πολιτικό. Χρεοκόπηση, πιστεύετε, η δημοκρατία στον τόπο όπου γεννήθηκε και αν ναι, τι ελπίδες έχει να “ρεφάρει”;»

Απάντηση: «Κοιτάξτε, πιστεύω ότι η δημοκρατία είναι άθλημα, όχι συνταγή. Και στο άθλημα της δημοκρατίας το νεωτερικό ελλαδικό κράτος δεν είχε ποτέ σπουδαίες επιδόσεις – ίσως επειδή τη νεωτερική εκδοχή της δημοκρατίας (η δημοκρατία ως ατομοκεντρική πειθάρχηση σε συμβάσεις) την αντιγράψαμε, δεν τη γέννησαν οι ανάγκες μας, εμείς είχαμε ιστορικούς εθισμούς στην άμεση δημοκρατία της κοινοτικής αυτοδιαχείρισης. Η αδυναμία μας

Ο Χρήστος Γιανναράς

να πιθηκίσουμε αποτελεσματικά την εξ Εσπερίας “δημοκρατία” κατέληξε να παραγάγει, κυρίως τα πολύ τελευταία χρόνια, μια εφιαλτική “μπανανία”...».

Ακολουθεί μία πομπώδης καταγγελία της πολιτικής διαφθοράς, η οποία, κατά την απόλυτη κρίση της αυθεντίας του, οφείλεται στην ασυμβατότητα της δυτικής ατομοκεντρικής δημοκρατίας προς τις γνήσιες – εννοείται μέχρι την εξ Εσπερίας εισαγωγή– παραδόσεις της ελληνικότατης άμεσης κοινοτικής αυτοδιαχείρισης.

Ερώτηση: «Ακούμε συχνά ότι η ελεύθερη αγορά είναι προϋπόθεση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και αντιστρόφως. Η δική σας γνώμη;»

Απάντηση: «Η “κοινοβουλευτική δημοκρατία” είναι το αναποδογύρισμα των όρων της δημοκρατίας: η διαχείριση της εξουσίας παύει να είναι το “κοινόν άθλημα” του δήμου, άθλημα να “αληθεύει” ο βίος. Προκύ-

πτει η διαχείριση από κοινή σύμβαση, το χρησιμοθηρικό “κοινωνικό συμβόλαιο” που διευκολύνει τον “εταιρισμόν επί κοινών συμφέροντι”. Η σημερινή εκδοχή της “ελεύθερης αγοράς” καταλύει βάναυσα ακόμη και το “κοινωνικό συμβόλαιο” – είναι η οικονομική εξουσία που υποτάσσει τους λαούς υπογράφοντας “δουλοκτητικά “μνημόνια”...».

Ας δούμε λίγο πιο προσεκτικά ποια πολύ απλά –για την ακρίβεια, απλοϊκά– νοήματα κρύβει αυτή η φιλοσοφική στην έκφραση, ρωμαλέα στο ύφος και απαξιωτική στο περιεχόμενο καταγγελία της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας από τον κ. Γιανναρά.

Πρώτον: Ποιοι είναι άραγε οι «ιστορικοί εθισμοί» των Ελλήνων στην «άμεση δημοκρατία της κοινοτικής αυτοδιαχείρισης», πάνω στους οποίους θα έπρεπε να θεμελιωθούν οι πολιτικοί θεσμοί του νεοελληνικού κράτους;

Έχοντας στοιχειωδώς ανατρέξει σε κάποια κείμενα του κ. Γιανναρά, δεν θα δυσκολευτεί κανείς να αναγνωρίσει όχι την «αρχαίαν πόλιν» αλλά «των Ελλήνων τις κοινότητες» της βυζαντινής και κυρίως της οθωμανικής περιόδου. Το ότι, βεβαίως, η «αυτονομία» ή «αυτάρκεια» των κοινοτήτων αυτών τελούσε υπό την επικυριαρχία του σουλτάνου (αλλά και του Πατριαρχείου, μην το ξεχνάμε) φαίνεται να μην έχει για τον αγέρωχο φιλόσοφό μας καμία σημασία. Ούτε το ότι για να διατηρηθεί αυτή η περιορισμένη αυτονομία οι εκπρόσωποι των κοινοτήτων χρειαζόταν συχνά να «φιλούν σκλαβικώς το ποδάριν» του σουλτάνου ή του ντόπιου πασά. Σημασία έχει το ότι η «αυτονομία» αυτή μάς προστάτευε από την πολιτιστική διεύδυση της διαβολικής Εσπερίας. Το πώς, τώρα, από τούτη την ελέω Πατισάχ κοινοτική αυτονομία θα προέκυπτε μία βιώσιμη δημοκρατία πιο λειτουργική και ανώτερη της δυτικής, είναι ένα ασήμαντο ερώτημα. Τόσο ασήμαντο, όσο η συγκατοίκηση, στον ίδιον φιλοσοφούντα εγκέφαλο, της πίστης στην Ελευθερία του Ανθρώπου με την αφοσίωση σε έναν Απόλυτο Αυθέντη του σύμπαντος· έναν πατέρα τύραννο που χαρίζει απόλυτη ελευθερία επιλογής στα παιδιά του, για να τα καταστήσει εν συνεχεία υπεύθυνα για παραβίαση των εντολών του και να τα καταδικάσει σε μαρτύρια που δεν θα έχουν τέλος στους αιώνες των αιώνων. Αμήν!

Δεύτερον: Η δημοκρατία, λέει, δεν θα έπρεπε να θεμελιώνεται στο ατομικό συμφέρον ούτε καν στο οικονομικό συμφέρον των πολιτών που συμπράττουν στα πλαίσια του «κοινωνικού συμβολαίου». Αυτά είναι ευτελή υλικά. Θα έπρεπε, συνεπώς, να θεμελιώνεται στον αλτρουισμό, στη μη χρησιμοθηρική κοινωνικότητα και στις ανώτερες αξίες. Παρ' ότι μία τέτοια προτροπή φαντάζει ως απόσταγμα σοφίας και υψηλής κοινωνικής συνείδησης, στην ουσία συνοψίζει πέντε επικίνδυνες ανοη-

Archie The Books' Journal

σίες τεραστίων διαστάσεων: η πρώτη, πως είναι δυνατό να χτίσεις μία κοινωνία όπου η οικονομία δεν θα είναι κεντρικό μέλημα· η δεύτερη, πως οι οικονομικές αξίες και ειδικότερα οι αξίες της ελεύθερης αγοράς είναι εχθρικές προς τις πνευματικές αξίες· η τρίτη, πως ο αλτρουισμός εγγυάται σταθερότερα και υγιέστερα κοινωνικά θεμέλια απ' αυτά που προσφέρει το ατομικό συμφέρον· η τέταρτη, πως το ατομικό συμφέρον είναι εξ ορισμού εχθρικό προς την κοινότητα· και η πέμπτη, πως ο ιδεολόγος είναι τάχα ανώτερος τύπος πολίτη. Ας τις δούμε μία προς μία.

Είναι δυνατό να χτίσεις μία κοινωνία όπου η οικονομία δεν θα είναι κεντρικό μέλημα; Η απαξίωση της οικονομίας δίνει το στίγμα του υψηλόφρονος ανδρός. Σύμφωνα, «ουκ επ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος», αν όμως επιχειρήσεις να στήσεις μία κοινωνία χωρίς να δώσεις προτεραιότητα στην οικονομία, η κοινωνία αυτή απλώς δεν θα επιζήσει, ή θα ζήσει όσο ζήσει τρώγοντας τις σάρκες της.

Είναι οι αξίες της ελεύθερης αγοράς εχθρικές προς τις πνευματικές αξίες; Δεν υπήρξε εξουσιαστική διάνοια και αυταρχική ιδεολογία που να μην έχει θέσει στο στόχαστρό της την ελεύθερη αγορά, που να μην έχει απαξιωτικά χαρακτηρίσει «αγοραία» τα ήθη της. Δεν είναι τυχαίο το ότι το εμπόριο ήταν εξίσου μισητό στους Σπαρτιάτες, στους ναζιστές και στους σταλινικούς – όχι συμπτωματικά όλους τους λάτρεις της πολιτικής βίας. Ο έμπορος, βλέπετε, είναι ένας «πονηρός» που προσπαθεί να σε πείσει για το προϊόν του με επιχειρήματα, ενώ το «ευθύ» παλικάρι ξέρει να κερδίζει μόνο με το σπαθί του. Πού έχει οδηγήσει σε όλους τους καιρούς αυτή η χοντροκομμένη λογική, η ανθρωπότητα πλήρως και πληρώνει ακριβά για να το μάθει. Ξέρουμε πια πως ο πολιτισμός και οι ιδέες άνθιζαν πάντα εκεί όπου υπήρχε αγορά, συναλλαγή, ανταλλαγή αγαθών και διασταύρωση διαφορετικών αντιλήψεων. Η συνύπαρξη όμως πολλών διαφορετικών ιδεών κάνει φανερή την σχετικότητα τους, κάτι που δεν μπορούν να ανεχθούν οι «ασυμβίβαστοι» θιασώτες της Μίας και Μόνης Αλήθειας, δηλαδή της δικής τους. Οι φανατικοί μονοκαλλιεργητές ιδεών, ή μάλλον καλλιεργητές της Μοναδικής Ιδέας, είναι βεβαίως φυσικό να αισθάνονται σύγχυση από (και απέχθεια προς) τις πολλές διαφορετικές ιδέες που συνυπάρχουν στις κοινωνίες της αγοράς: «ουκ έσ-

σονται σοι θεοί έτεροι πλην εμού!».

Αποτελεί εγγύηση ο αλτρουισμός; Μία κοινωνία που δεν θα στηρίζεται στο συμφέρον, αλλά στον αλτρουισμό, δεν θα επέτρεπε καν την επιβίωση των μελών της: αν το πότε και τι πρέπει να φάω είναι μέριμνα άλλων και το πότε θα φάνε εκείνοι έγνοια δική μου – αυτό συνιστά την αποκορύφωση του αλτρουισμού – σύντομα θα πεθαίναμε όλοι από την πείνα. Το επικίνδυνο δεν είναι το να μεριμνά ο καθένας για το δικό του συμφέρον, είναι το να μεριμνά ψυχαναγκαστικά για το συμφέρον των άλλων, δηλαδή να καθορίζει αυτός τις δικές τους τύχες.

Είναι το ατομικό συμφέρον εχθρικό προς την κοινότητα ανθρώπων; Την υποτιθέμενη αυτή αντίθεση τόνιζαν πάντα οι φιλόσοφοι και οι κοινωνιολόγοι που έτειναν προς την καταστολή των ατομικών επιλογών. Ευτυχώς, οι άνθρωποι είναι όντα κοινωνικά. Ευτυχώς, η συναίνεση επιβάλλεται από το ίδιο το ατομικό συμφέρον. Ευτυχώς, το συμφέρον διδάσκει τα άτομα πως είναι απείρως προτιμότερο για τα ίδια να συνάπτουν «συμβόλαια συνεργασίας» με στόχο το αμοιβαίο όφελος. Ευτυχώς, οι σύγχρονες δημοκρατίες στηρίζονται στην αρχή του «χρησιμωθητικού κοινωνικού συμβολαίου». Η άλλη λύση – η οποιαδήποτε άλλη λύση – οδηγεί σε κοινωνίες καταστολής, όπου ο άκρατος ατομισμός και ετοιθελισμός των ηγετών ή των κηρύκων της ιδεολογίας μεταμφιέζεται σε υπερατομικό Κοινό Καλό.

Είναι τάχα ο ιδεολόγος ανώτερος τύπος πολίτη; Το ακριβώς αντίθετο! Η έντονη ιδεολογία είναι ιδεοληψία, πάθηση επικίνδυνη ιδίως για των άλλων την ελευθερία. Τα μεγαλύτερα εγκλήματα γίνονται στο όνομα των πιο μεγάλων ιδεών. Μπροστά στους υψηλόφρονες ιδεολόγους που είναι αποφασισμένοι να κάνουν πράξη το όραμά τους, οι ατομικοί δολοφόνοι, ακόμη και οι σήριαλ-κίλερς, είναι θλιβεροί ερασιτέχνες, φιλικατζήδες του εγκλήματος. Ποιος εγκληματίας του κοινού δικαίου, π.χ., μπορεί να συγκριθεί με έναν ιεροεξεταστή που σκότωνε μετά βασανιστηρίων τους αμαρτωλούς «για το καλό τους», με έναν Χίτλερ που έκανε τόσα εγκλήματα στο όνομα του έθνους του, με έναν πατερούλη των προλεταρίων Στάλιν που εξόντωνε οποιονδήποτε (νόμιζε πως) στεκόταν εμπόδιο στην αταξική(!) κοινωνία του, με έναν ριζικό αναμορφωτή της χώρας του σαν τον Πολ-Ποτ ή με έναν Κιμ-Ιλ-Σουνγκ; Αν ακολου-

θούσαμε την ηθικο-λογική συνταγή του κ. Γιανναρά, η «δημοκρατία» μας θα κυριαρχούνταν από ομάδες φανατικών ιδεολόγων, από Ταλιμπάν της Ορθοδοξίας, που στην ελαφρότερη των περιπτώσεων θα μας τάζαν στανικώς με την πνευματική τροφή της δικής τους επιλογής και θα μας πότιζαν με το μουρουνέλαιο των ιδεολογικών εμμονών τους. Οι γεωγραφικά και ιδεολογικά κοντινές προς την «καθ' ημάς Ανατολή» ισλαμικές «δημοκρατίες» έχουν να μας διδάξουν πολλά επ' αυτού.

Οι υπερατομικές Οντότητες, οι μεγάλες Ιδέες, απαιτούν εξ ορισμού την Πίστη, τουτέστιν την υποταγή της ατομικότητας, είναι από τη φύση τους ανθρωποβόρες. Ακόμη και η έννοια της Ανθρωπότητας (με κεφαλαίο Α) για να συντηρηθεί, «θέλει νεκροί χιλιάδες να 'ναι στους τροχούς, θέλει κι οι ζωντανοί να δίνουν το αίμα τους». Η μόνη μη εγκληματογόνος ιδεολογία είναι αυτή που θέτει στο κέντρο της το ιερό δικαίωμα του κάθε ατόμου να καθορίζει αυτό τον τρόπο με τον οποίο θα διαθέσει την ύπαρξή του. Είναι η μόνη ιδεολογία που δεν θυσιάζει τα άτομα σε υπερατομικές οντότητες. Είναι η μόνη που ως προϋπόθεση της δημιουργίας ευρύτερων κοινωνικών ομάδων (κρατών, εθνών κ.λπ.) θέτει τη συναίνεση των ατόμων. Με δύο λέξεις: είναι ατομοκεντρική. Και είναι αποκαλυπτικό των ιδεολογικών ροπών του κ. Γιανναρά, το ότι το φραγγέλιο της φιλοσοφίζουσας ηθικολογίας του το στρέφει κυρίως εναντίον του «ατομοκεντρισμού».

Απέτυχε, αποφαίνεται ο πολύς κ. Γιανναράς, το νεοελληνικό κράτος να αναπτύξει τους δημοκρατικούς θεσμούς που θα ταίριαζαν στην ιδιοσυγκρασία των Ελλήνων, επειδή βαλθήκαμε να πηθικίζουμε τους θεσμούς της Ευρώπης. Το ότι καταλήξαμε στη σύμβαση του Μνημονίου κατ' αυτόν αποτελεί φυσική κατάληξη της άκριτης αντιγραφής του ξενόφερτου «κοινωνικού συμβολαίου». Εν ολίγοις, τι Κοινωνικό Συμβόλαιο, τι Μνημόνιο: το τελευταίο είναι η αποκορύφωση και τελικός καρπός του πρώτου, και τα δύο φέρουν το στίγμα του «εταρισμού επί κοινώ συμφέροντι», και τα δύο είναι νοσήματα που μας μετέδωσε η ελευθερίων ηθών εταιρά Εσπερία. Ως γνωστόν, πριν αρχίσουν να επεμβαίνουν στα εθνικά μας ζητήματα οι Ευρωπαίοι – αν θυμάστε, από εκείνη τη ναυμαχία του Ναυαρίνου,

με την οποία επέβαλαν τη δημιουργία ελληνικού κράτους όταν η Επανάσταση είχε οβήσει – οι Έλληνες αποτελούσαν υποδείγματα δημοκρατικών πολιτών: δεν έκλεβαν (από παρεξήγηση χαρακτηρίστηκαν τα παλικάρια Κλέφτες!), δεν σκότωναν (ήταν τα θύματα που έπεφταν πάνω στα βόλια τους), ήσαν σταθεροί στις συμφωνίες τους (εκτός και εάν αναποδογύριζαν σαν «καπάκια»), δεν άλλαζαν πίστη και αξίες (εκτός και εάν... άλλαζαν), και, προ πάντων, σέβονταν τις διαδικασίες της άμεσης δημοκρατίας, που ανθούσε κάτω από το σουλτανικό τουρμπάνι. Τι ήξερε ο αγαθός Έλληνας από «αλισβερίσια», «χαρτζιλικάματα», «μπαξίσια» και «ρουσφέτια» πριν του τα μάθουν οι καταχθόνιοι Ευρωπαίοι; Πίσω, λοιπόν, στις μεγάλες ανόθευτες αξίες, με τις οποίες ζούσαμε πριν παρασυρθούμε για να στήσουμε ένα κράτος σαν κι αυτά τα τζούφια, που εκ του πονηρού μας σέρβριε ο Οξαποδώ δυτικός «φωταδισμός»!

Σε ένα πράγμα θα συμφωνήσω με τον Δάσκαλο: ότι οι Νεοέλληνες απέτυχαν να στήσουν σε υγιή θεμέλια το κράτος τους επειδή πιθήκιζαν στην αντιγραφή των Ευρωπαίων. Μήπως όμως γι' αυτό φταίει το ότι δεν αποφάσισαν ποτέ να εγκαταλείψουν το ρόλο με τον οποίον είχαν βουλευτεί στο τσίρκο της οθωμανικής «καθ' ημάς Ανατολής»;

Το συμπέρασμα εν ολίγοις είναι πως ο νέος Διδάσκαλος του Γένους προβάλλει ως θεραπεία το ίδιο μας το νόσημα, ή μάλλον τον σκληρό νοσογόνο πυρήνα της νεοελληνικής πάθησης, ενισχυμένο μάλιστα με όλα τα αποστάγματα του αυταρχισμού. Τα λέει όμως με τόσο μυστηριακή και πυκνή – σαν βαθύ μεσαιωνικό σκοτάδι! – φιλοσοφίζουσα γλώσσα!

Μήπως είναι καιρός να παραδεχτούμε πως ο φιλόσοφος-βασιλιάς είναι γυμνός; ή έστω πως αυτό που μας παρουσιάζει ως φιλοσοφικό μανδύα είναι τα διάτρητα καλογηρικά άμφια ενός πατέρα-Παίσιου της φιλοσοφίας; πως με το φανταχτερό του λεξιλόγιο ντύνει κοινοτοπίες της πιο απλοϊκής και αντιδραστικής λογικής; πως αυτό που προβάλλει ως ελπιδοφόρο όραμα του μέλλοντος είναι η μεταμφιεσμένη νοσταλγία του βυζαντιν-οθωμανικού μεσαίωνα; Μήπως ήρθε η ώρα να πούμε «αρκετά με τα πνευματικά κατώματα»; Με δυο λόγια, μήπως ωριμάσαμε πια αρκετά, ώστε να ξεχωρίσουμε και στο επίπεδο των φιλοσοφικών ιδεών τα φύκια από τις μεταξωτές κορδέλες; ■